

74968

III НАЦИОНАЛНИ СПИСИ III

МИНИСТАР ПРОСВЕТЕ ГОВОРИ...

1941 БЕОГРАД 1941

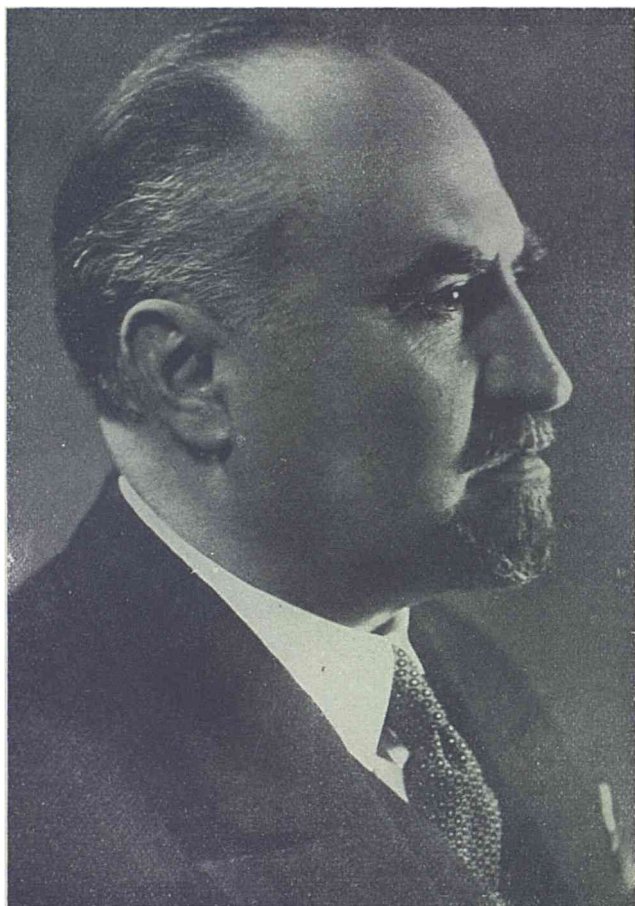

III НАЦИОНАЛНИ СПИСИ III

МИНИСТАР ПРОСВЕТЕ ГОВОРИ...

1941 БЕОГРАД 1941

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ
МИНИСТАР ПРОСВЕТЕ

СТВАРАЊЕ НОВЕ НАЦИОНАЛНЕ ЕЛИТЕ

У утврђивању закона историског развитка народа и држава у њиховом пењању и падању, констатује се да они често пропадају, кад њихове елите, они који треба да су најбољи, уђу у декаденцију, опадање и не врше више своје функције сходно интересима националне заједнице у складу са дубоким тежњама народа. Г. Велибор Јонић, отако је на челу наше просвете, дела и ради у духу овог закона да створи и припреми националну елиту, која би била свесна и способна да испуни своју мисију у нашем националном животу. Један део наших школованих људи, прихватајући стране идеологије и посувраћене појмове вршио је једну негативну и рушилачку улогу у нашој земљи и добрим делом носи одговорност за априлску националну катастрофу, као и за грађански рат, у коме нас је могло нестати у узајамном истребљивању.

Код нас и у редовним приликама интелектуална елита, школовани људи, због наше социјалне недиференцираности и културне заосталости имала је још значајнију улогу него код других великих народа са устаљеном традицијом. Г. Јонић, сматрајући да су њени задаци још већи у овим временима, кад треба изграђивати отаџбину на новим, здравим и несаломљивим темељима, било као комесар за Народну Просвету или као Министар просвете, сав је принуо да створи услове за формирање једне здраве и конструктивне националне елите. Зато је он, не пропуштајући ни један тренутак, приступио послу реформе нашег васпитног система, ма да је борба за опстанак срп-

ског народа била главна брига српских управљача после априлске националне катастрофе, када су разорни елементи по наређењима из иностранства и заведени туђим идеологијама хтели да одведу земљу у анархију и расуло.

Сасвим правилно он је поставио да овај хаос у земљи има свога корена у неред у духовима и да нема трајног реда и мира, док се не заведе прво ред у мислима и хијерархија у осећањима. Полазећи од овога, он је изишао из уског схватања улоге Министра просвете и прихватио се великог и тешког задатка да се брине за правилну културну и духовну оријентацију целог нашег друштва у данашњим судбоносним временима, кад немамо више могућности да не учинимо ниједну нову погрешку.

Тако је он, преузимајући дужност комесара Народне Просвете поставио циљеве новог националног осећања, које ће у будуће имати да ствара чланове српске заједнице у новом духу, да у раду и стварању траже смисла свога живота, а свој рад да схвате као вршење функције коју народна целина додељује појединцима. Супротно старим схватањима либералистичко-капиталистичког друштва, где је јединка била свемоћна, ново време тражи обрнуто, да опште добро мора ићи испред појединачног, да слобода појединаца не сме бити анархична, већ у оквиру интереса заједнице. И завршавајући своје излагање начела, којима ће се руководити његова просветна политика, он је изјавио: „Само коренита реформа наше просветне политике и наших школа може омогућити да наш народ успешно преброди тешкоће и проблеме данашњице и да се оспособи за бољу и лепшу будућност.“ Преузимајући доцније дужност Министра просвете г. В. Јонћ потврдио је своју оданост изложеним начелима и том приликом изриче једну велику истину да нам је „пре свега и изнад свега потребан духовни и морални препород“.

Ма да се савијамо под теретом материјалних недаћа и несрећа, ова истина може нам једино донети спас, осветљавајући путеве наше будућности. Наша априлска национална катастрофа биће тек онда коначно исправима по

својим последицама, ако наше друштво не изврши смело „испит савести“ и дубоку „ревизију свију вредности“, како у највећем уверењу предлаже г. В. Јонић. Само тако моћи ће да увиди заблуде и грехове из прошлости и да потражи вољу и снагу да их се ослободи и да се врати спасоносном извору вредности, које претстављају цела наша историја и наша народна душа. А то су: „вера у Бога, култ породице, осећање припадности тлу и крви, народној заједници, култ рада и реда“. То су светинње, то су идеали, којима се морамо надахњивати сви без разлике у раду за националну обнову, јер Србија је била увек велика кад су их они водили. Зато ствараће нове елите, која ће им служити самопрегорно као ранија велика поколења, јесте први и основни задатак данашњег доба, да би као народ нашли пут свога спасења. Мора се поћи путем личне одговорности, тврди г. В. Јонић, постављајући врховни закон за деловање чланова националне елите: „Уколико је ко на вишем положају, утолико је његова одговорност већа. Само у овом духу моћи ћемо одговарати својим дужностима према народу и држави“.

Г. В. Јонић неуморно и упорно у свакој прилици понавља своје непоколебиво уверење да је за опстанак нације и за њену обнову погребно ставити народну просвету на здраве темеље. С друге стране својим досадашњим радом, својим поступцима и својим изложеним схватањима, поставио је у свој њеној обимности и далекосежности уопште питање улоге, мисије интелигенције у националном животу и дао извесна позитивна решења у том погледу. Противно већини својих савременика, које су искварили ранији режими неодговорности, он увек има интелектуалну и моралну храброст да узме одговорност, кад му савест и врховни интерес нације то налажу.

Предузимајући општу реформу наше наставе и вајантног система, сасвим исправно он је пошао од Универзитета, на коме је било и таквих наставника, који су у свом идејном робовању туђину стварали елиту у отпадништву према основним националним вредностима, без

VIII

осећања за достојанство и највише интересе нације. Г. В. Јонић, доносечи толико потребну Уредбу о универзитетској реформи, која има да обезбеди истинску слободу науке, истакао је: „Циљ Универзитета јесте у првом реду изграђивање националне културе”. То је дубљи смисао ове реформе наше највише просветне установе, која не сме више бити у будуће арена, у којој ће се сукобљавати и туђи разне интернационале, него ће бити расадник правог националног духа, биће храм у коме ће се чувати пламен српске вере, којој ће служити и наставници и студенти.

Из говора и изјава г. В. Јонића, овде сакупљених и објављених, могу се видети подухвати, иницијативе, мисли и схватања, који сви заједно претстављају наш национални план за реформу просвете и васпитања нових нараштаја, да би интелектуално и духовно били способни да испуне своју мисију за добро и величину Нове Србије. У пуној обимности и у свој дубини он је захватно овај основни проблем наше будућности и својим поступцима и делима, већ оствареним, први је започео нашу националну револуцију, нашу националну обнову, којој мора и треба да претходи револуција, преображај у духовима, јер без овога зидаћемо на песку зграду обновљене српске отаџбине.

У своме плану за реформу он обухвата све елементе и све чиниоце, од којих зависи успех овог великог посла, који је он започео за добро и за спас земље. Тако, на пример, на почетку школске године после националне трагедије, коју смо доживели у болу и у сраму, он је сматрао за потребно да ступи у непосредан додир са целокупним наставничким кадром престонице и да га упозна са великим дужностима, које га очекују у садашњим изванредним приликама, када је улога васпитача омладине од судбоносног значаја за будућност нације. Са дубоким и ретким осећањем „величине и робовања“ васпитачког позива, у чијим редовима и он се налази већ 24 пуне године, он је изговорио речи великог значења и за све друге интелектуалце. Он је утврдио дужности и обавезе једне позитивне националне елите уопште, и означио њену мисију у данашњим приликама када, национална заједница проживљује најтежа

искушења, кад треба учинити изванредне напоре да се сачувамо и да се оспособимо за нов живот и нова стварања. Са храброшћу, о којој смо говорили, он позива просветне раднике и све нас, да примимо на наша леђа „део наше кривице“ да утврдимо одговорности свију нас за недостојни слом, који смо доживели, ако хоћемо да се заустavimo у даљем падању на ниже и да пођемо путевима националног препорода.

Исто тако један други поступак г. В. Јонића сведочи колико његово схватање нашег новог националног васпитања иде у дубину, у сам корен нашег националног бића, када је октобра месеца ове године упутио преко радиа своју „Реч родитељима“. Као што никад раније један Министар просвете није сматрао за потребно да се састане и посаветује јавно и отворено са својим наставничким особљем, исто тако је била новина да се шеф просвете обраћа овако јавно родитељима деце, која се школују у установама, којима он управља и чији рад контролише.

Мисли и схватања, која садржи ова порука, произашле су из једног великог искуства просветног трудбеника и педагога и из једне безмерне љубави за нове српске нараштаје у великој нади и вољи да их оспособи за велика дела рада и стварања у Новој Србији. Родитељи, оцеви и мајке препорођене српске породице треба да их прихвате без поговора, јер од њих зависи њен опстанак и наша национална будућност. У сваком српском дому оне треба да буду исписане на видном месту и родитељи треба да се најприсније сроде са њима и руководе у свима својим поступцима.

Није време да се говори о личностима, као што је у ранијем периоду постојала читава вештина и индустрија прављења лажних ауторитета, али је потребно да јавност и народ познају људе, којима су у овим судбоносним временима поверени задаци, од којих зависи спас и обнова нације. Личност г. Јонића у својој целовитој изграђености и у свом неуморном и стрпљивом стремљењу препороду нације, коју он крститељски проповеда већ деценијама, даје нам све потребне гаранције да ће се потребне реформе у области наставе и васпитања нових генерација одиста спровести. Отаџбини у изграђивању, Новој Србији на по-

молу потребна су данас поколења преваспитана у духу националне дисциплине и социјалне солидарности и у поштовању рада и конструктивног стваралаштва. За све то г. В. Јонић даје највеће јемство, јер он спада у оне школоване синове наше земље, који својом неуморном активношћу, као јавни и политички радник, просветни трудбеник, културни пионир, морални реформатор и социјални борац пружа пример како се часно и идеално врши дужност члана националне елите за добро и срећу народа и за величину отаџбине.

То су људи који сматрају да елите имају више дужности него права, и да могу искупити свој повлашћени положај у нацији, само ако неуморно у сваком часу и на сваком месту раде на културном и духовном уздизању целог народа, коме припадају. Ово нико не може оспорити г. Јонићу, а време је да то данас и сви знају, да би са повећаном прилазили његовим мислима и да би сви, родитељи, наставници и ученици имали најпотпунију веру у њега да би му својом поштеност и лојалном сарадњом помогли да заврши започету реформу за спас и добро свију нас.

Износићи смисао и значај великог националног подухвата г. В. Јонића, као Министра просвете, да нашој националној револуцији да, регрутује најпожртвованије борце, као што нам показују примери великих народа, у којима је омладина била у првом реду носилац националног препорода, задржали смо се мимо обичаја и на личном моменту, јер сматрамо да у данашњим изванредним приликама, он је од прворазредног значаја и не сме се запостављати из неке лажне скромности. У прошлим режимима наше негативне прошлости нисмо патили од несташнице идеја, планова и програма реформи, него је земља страдала, док није дошла и до катастрофе, због одсуства на командним местима људи високе етике, осетљиве савести, чврстог карактера и јаке воље, који би извршавали националне задатке са осећањем највеће одговорности према народу и према земљи.

Као верни сарадник генерала Недића на делу спасавања народне будућности и стварања Нове Србије, он нас позива да се очистимо грехова и заблуда прошлости и да,

препорођени, приступимо заједничком послу. Сви ми, који држимо перо или се бавимо књигом, треба искрено и до краја пожртвовано да помогнемо велике напоре г. В. Јо- нића на просветној реформи, која има за крајњи циљ образовање нове националне елите. Ако у томе послу успе- мо њена селекција, одабирање биће у будуће правилно и биће састављена од најбољих, најпоштенијих и најспособ- нијих међу школованим синовима, међу сељацима, занат- лијама и радницима, који ће понети и довршити нашу ду- ховну и моралну реформу за спас нације и величину Нове Србије.

МИЛОШ М. МИЛОШЕВИЋ

О НАШОЈ ПРОСВЕТНОЈ ПОЛИТИЦИ¹⁾

Партизанска политика оставила је за собом на свим странама хаос, као последицу наопаког и ненародног рада и управљања, па тако и на подручју образовања и васпитања наше омладине. Многи важни и животни проблеми подизања и одгајивања нових нараштаја или нису били решавани, или су наопако решавани. Министарство, које је имало свети задатак да васпитава народну омладину у јединственом националном духу, одбацивало је национализам као основу васпитања.

Махом су на чело овог министарства долазили с једне стране људи, који су широм отварали врата разним интернационалним схватањима и тиме унели пометњу у наш народни дух. С друге стране, партизани политичари интересовали су се за ово министарство само утолико, уколико су били у питању њихови партиски интереси и изборни успеси. Школски радници нису цењени по њиховој стручној спреми и преданости послу, већ по њиховим агитаторским способностима и привржености партији која је на власти.

Последице оваквог наопаког схватања биле су поразне. Школа се однародила, а омладина је била препуштена самој себи. У многоме застарела, школа се претворила у фабрику сведочанстава и диплома, и као таква није била у стању да омладини пружи идеале, без којих она никада није могла, нити може живети.

¹⁾ Говор одржан на београдском радиу 20 јула 1941.

И није никакво чудо, што је омладина, остављена самој себи, прегла да сама потражи своје идеале. Оно што је видела код многих на врховима: непотизам, протекцију, корупцију, тешко је могло одушевити њену још неискварену душу. На жалост, било је међу омладинцима и таквих, који су пре времена одбацили све што је свето и у своје цинизму чинили све да што пре достигну своје старије, како би себи обезбедили место, каријеру, богатство. Било је и таквих омладинаца, који су, револтирани свим тим нездравим појавама, одлазили у рушилачки табор, и некритички примали идеологију материјалистичког схватања света и живота, које не одговара, нити може одговарати ни нашој народној души, ни социјалној и економској структури нашег народа, ни међународном и геополитичком положају наше земље.

Рушење је увек лакше од стварања. Животињски инстинкти човека су увек рушилачки. Човечанство је напредовало и напредује само утолико, уколико је сузбијало и сузбија те рушилачке инстинкте. Обуздавање тих негативних нагона немогуће је у идеологији и у друштву који одбацују веру у Бога, у нацију и у духовне и моралне вредности.

Много мучног, напорног и планског рада биће потребно да се наша омладина извуче из беспућа у које је бачена, и да се поведе новим путевима, достојним њене улоге.

Биће потребна што тешња, што приснија сарадња свих оних који се ма у којој грани нашег народног и државног живота налазе на водећим местима.

Пре свега, потребно је да људи који су на врховима нашег народног и државног живота целокупним својим радом и животом служе као узор поштења, рада, правичности.

Затим, сви ми морамо постати свесни да живимо у доба умирања старог света и рађања новог. Старо

либералистичко-капиталистичко друштво сматрало је да је народ збир независних јединки, и тако је појединца образовало и васпитало.

Ново време тражи обрнуто. Народ је органска целина, јединка је њен део. Без благостања и напретка целине, нема благостања и напретка јединке. Сваки појединац мора се способити да буде користан члан друштвене заједнице. Свој рад има схватити као вршење функције, коју му је народна целина поверила. Опште добро има бити испред појединачног.

И слобода појединачна не сме бити анархична, већ у оквиру интереса заједнице. У раду и стваралаштву појединац има тражити смисао свога живота. По општој корисности његовог рада додељиваће му се и награда. Права морају бити скопчана са дужностима.

Класне разлике морају ишчезнути, а све привилегије које су са њима скопчане морају се укинути. Правој способности пут мора бити отворен.

Школа не сме бити вербалистичка, већ мора давати јединку способну за право стваралаштво. Она не сме давати бирократе, већ људе свесне својих дужности према друштву и одговорности пред народом. Стручно образовање мора се подесити стварним потребама народног живота. Не сме се дозволити да на једној страни имамо превише академски образоване омладине, која је осуђена на интелектуални пролетаријат, док смо на другој страни принуђени да доводимо странце као квалификоване раднике, и док нам је пољопривреда још увек нерационална и екстензивна. Не сме се дозволити да свршени ученици пољопривредних школа одлазе у финансије, порезнике и друге струке.

Питање школских уџбеника мора се једном решити. Треба пресећи пљачкање родитеља и онемогућити богаћење несавесних издавача.

Положај наставника треба такође правично решити, али исто тако наставници морају бити у првом реду васпитачи, одговорни за своје ученике. Што тешња сарадња дома и школе мора се васпоставити. Дом не сме рушити оно што школа гради, нити обрнуто. Физичком здрављу омладине мора бити поклоњено планско старање. Женска деца имају се у првом реду тако образовати и васпитати да доцније буду добре жене и мајке.

Интелигенција се не сме отуђивати од села. Наставници на селу не смеју се мерити само по своме успеху у школи, већ и по своме социјално-културном раду. Задругарству се у школским програмима мора дати место које му припада као правичнијем облику размене добара и производње и тако у модерном облику наставити традиције наше патријархалне задруге.

Набројали смо само неке од мера које су потребне за нашу просветну реформу, како бисмо означили пут којим мислимо да идемо. Само коренита реформа наше просветне политике и наших школа може омогућити да наш народ успешно преброди тешкоће и проблеме данашњице и да се оспособи за бољу и лепшу будућност.

Тако нам Бог помогао!

„Универзитет мора васпитавати омладину у националном духу а и саму науку, коликогод је то могуће више, мора зидаћи на нашим народним традицијама. Ми морамо постојати свесни да ни у науци, ни у уметности, ни у целокупном нашем духовном стваралаштву не смемо бити слепи подражаваоци онога што је туђе, и да општем напретку човечанства можемо допринети само тако, ако дамо оно што је специфично наше. У целокупном нашем духовном раду и стваралаштву морамо црпети из непресушивог извора нашег народног генија. Дакле, ПРЕКО НАЦИОНАЛИЗМА СЛУЖИТИ ОПШТИМ ЦИЉЕВИМА ЧОВЕЧАНСТВА!“

(„Ново време“ од 31 јула 1941 год)

ПУТ СПАСЕЊА¹⁾

Кад сам пре три месеца примио дужност Комесара Министарства просвете ја сам изнео програм реформе наше просвете и нашег школства, која је по мом мишљењу неопходна, ако желимо да као народ нађемо свој прави пут. Примајући дужност Министра просвете ја томе програму немам шта ни додати, ни одузети. Могу рећи само толико, да ћу ја тај програм са Божјом помоћи доследно и одлучно спроводити, јер сам из дубине душе убеђен, да је нама пре свега и изнад свега потребан духовни и морални препород.

За појединца, па и за читав народ, нема ничег страшнијег од изневеравања самог себе, својих идеала и својих светиња. Ми смо, Срби, одувек имали своје идеале и своје светиње. Благодаревши томе, ми смо могли издржати многа искушења и многе патње.

Морамо признати да смо последњих деценија били изневерили те своје светиње. У народу који је саковао реч: „Боље ти је изгубити главу, него своју огрешити душу“, почеле су да хватају корена друге мисли и друга схватања. О парама и богатству водило се више рачуна неголи о души и греху. Под утицајем разних разорних интернационалних схватања наш је човек изневерио самог себе, своје и народне светиње. Услед тога завладала је у нашем народу духовна пометња, која је страшнија од свих материјалних недаћа

¹⁾ Говор одржан на београдском радиу 9 октобра 1941 г.

и несрећа. Управо, и несрећа коју смо доживели није ништа друго до казна Божја за сва наша знана и незнана огрешења о Њега и Његову правду. Као да је тим казнама хтео да нам покаже и докаже да ни новац, ни куће, ни остала блага земаљска нису ништа, јер очас могу бити претворена у прах и пепео.

Наш народ је у основи својој здрав и неискварен. У њему се поштује и Бог, и вера у Њега и Његову правду. У здравом делу нашег народа поштује се муж и отац као глава породице, која је основна ћелија народног организма. Ако је та ћелија здрава, онда ће и народни организам бити здрав и напредан. Без здраве породице нема ни здравог народног подмлатка. Зато је и заштита породице и здравог духа у њој једна од главних тачака програма Владе народног спаса, на чијем се челу налази честит Србин и велики родољуб, армиски ђенерал, господин Милан Недић. Око њега се морамо сви окупити, а у првом реду наша омладина.

Величина српског народа одувек је баш и била у томе, што је он у данима несреће увек умео да нађе једног човека који ће га повести путем спасења. Недавно је господин Милан Недић изјавио да би, ако би га Бог по други пут послао на земљу, опет зажелио да буде Србин. Ове ће речи ући у нашу историју, јер су изговорене у тренутку када је тешко и претешко бити Србин. Овим речима је Милан Недић узео крст српског народа на своја плећа. Зато су сви прави српски родољуби дужни да му све силе своје, па и животе, ставе на расположење за спас српског народа и српске земље.

Све грешке нашег досадашњег образовања и васпитања произлазиле су из основне погрешне мисли да је човек, као јединка, сам себи циљ. Отуда није никакво чудо што је школа често одгајивала човека ненародног, недруштвеног, себичног; који мисли само на своје потребе и своја уживања; који хоће да зна

само за права, а не и за дужности; чија је глава пуна знања, често у животу неприменљивог, али чије је срце камено, а карактер колебљив и ништаван.

Од таквог човека Србија нема и не може ништа добро очекивати. Србији је потребан другогачији човек. Њој је потребан сложан, радан и честит свет. Таквог човека мора наша школа спремати и одгајити.

Велики Достојевски је рекао: „Један је пут спасења, узми и начини себе одговорним за све“. Да, сви смо ми одговорни за нашу садашњу несрећу и за оно што се данас дешава са нашом напаћеном земљом и нашим народом. Зато, нико од нас неће моћи више живети неодговорно. Родитељи морају бити одговорни за своју децу, наставници за своје ученике, директори и управитељи школа и за наставнике и за ученике своје, а ја, као њихов Министар, морам бити одговоран за све њих скупа. Само тим путем, путем личне одговорности, ми можемо наћи пут свога спасења.

Преживљавамо тешке, судбоносне часове. Уздамо се у Бога да ће здрава свест народна ипак победити. Ред и мир у земљи су нам данас најпотребнији. Сви ми морамо учинити све да њих што пре повратимо. Не учинимо ли то, онда нам ни Бог неће помоћи. Зато морамо бити свесни да је сваки онај који гура народ у неред и хаос, или га изазива, народни непријатељ бр. 1. Са таквима морамо што пре рашчистити, јер они желе уништење свог сопственог народа.

Зато поручујем омладини: Ти не смеш бити рушилачка! Ти се мораш одазвати порукама Владе народног спаса, ако желиш своје сопствено спасење.

РЕЧ НАСТАВНИЦИМА БЕОГРАДСКИХ ШКОЛА¹

„Госпође и господо, као Министар просвете сматрао сам за своју дужност да вас замолим да дођете, како бисмо у овим тешким и претешким временима, које наш народ данас преживљава, васпоставили присан додир који треба да постоји између Министра просвете и Министарства с једне стране и вас, који идеје, замисли и наређења наша имате да приводите у дело, с друге стране.

Ја сам на положај Министра просвете недавно дошао и то, дошао сам из ваших редова непосредно. 24 пуне године ја сам вршио дужност и посао наставника средње школе. Али не само ове 24 године, које сам провео у школи, него и као син учитеља основне школе, слободно могу рећи да сам свих педесет година свога живота провео у вашој средини. Цео свој живот ја сам био везан за школу и за школство. Према томе ја сам непрекидно из дана у дан, доживљавао све оно што је са позивом учитеља и наставника средње школе непосредно везано, све оно што претставља част и што претставља тежину тога позива. Према томе ја вам говорим као ваш дојучерашњи друг, говорим вам оно што осећам заједно са вама у дубини своје душе.

Госпође и господо, ви свакодневно можете чути на улици, у друштву, можете читати у новинама, како

¹) Говор одржан наставницима београдских средњих и основних школа на састанку одржаном 18 октобра 1941 г.

се наша школа и они који у њој раде, наставници, тешко оптужују. Каже се: школа је крива што је наша омладина данас оваква каква је.

Госпође и господо, ако има кривице коју школа и наставници треба да понесу, ја мислим да у ваше име могу рећи да смо ми готови да тај део кривице примимо на своја плећа. Али, онај ко хоће објективно ствари да испитује, он ће морати исто тако признати да има кривице која не лежи на школи и која не лежи на њеним трудбеницима. Ја мислим да ћу рећи истину, коју нико не може демантовати, када устврдим да васпитање детета почиње чим се роди. И кућа и родитељи, и они имају свој део кривице. Даље, зар нисмо ми двадесет година доживљавали једно систематско срозавање угледа школе и школских радника?

Ја сам вас позвао, иако знам какву муку мучите да се снабдете дрвима и најосновнијим животним потребама. Али те материјалне бриге не знамо ми наставници од јуче. Двадесет пуних година ми смо наставници трпели једну још тежу, моралну муку. Каже се: Омладина је данас рушилачка, јер су је наставници тако васпитали. Могли би смо, ми школски радници, да покажемо и укажемо и на друге чиниоце.

Србија, пре него што је створена Југославија, била је добрим делом вођена од просветних радника. И док је Србија у јавном и политичком животу била вођена од просветних радника, у њој није било корупције, није било осталих недела, која су доцније у Југославија настала. У Србији су, министри који су долазили из наставничких редова умирали сиромашни, са меницама у џепу. Васпитачи српски спремили су омладину да изврши национално уједињење. Када је та омладина — спремљена од наставника, учитеља и професора — свој задатак часно извршила и створила Југославију, онда се дошло и рекло: Нама ви, васпитачи, нисте више потребни!

Други су редови наједанпут постали они, који су судбину државе узели у своје руке, такозване слободне професије. Ми смо им изгледали некакви

фантасти. Ми по њима нисмо способни за реални, практичан живот и рад. Нас су гурали у страну, нама су редовно забрањивали учешће у јавном животу. Дошли су и закони којима је то омогућено. И, ако је који од нас имао смелости и храбрости да каже којим путем држава треба да се води, онда су ти и такви прогањани.

Зато ми данас имамо право да кажемо: И други су криви што је омладина пошла оним путем који није ни народни, ни национални.

Нама су се потсмевали због нашег идеализма. Говорили су: Ви професори и ви учитељи сте идеалисте, ви немате смисла за практичан живот. Данас видимо те који имају смисла за практичан живот како их ни огромна несрећа нашег народа ничему није научила, видимо их како и данас спекулишу са намирницама и са свим оним што још више отежава нашу националну несрећу. Ми то просветни радници нисмо чинили, ми то не бисмо ни могли чинити, ми то ни данас не чинимо.

Као наставник ја сам својим ученицима увек говорио следеће: Будите идеалисти! Живот, његове тешкоће, свакодневна околина, улица, све ће то ићи затим да крњи ваш идеализам, да руши ваше идеале. Бранећи свој младалачки идеализам, бранећи своје идеале, моћи ћете једино опстати, јер се без тога не може живети. Када човек нема више идеала и идеализма, он је готов, он може да животари, али духовни живот је у њему изумро.

Говорио сам својим ученицима још ово: Не верујте онима који вам кажу да је идеализам нешто што нема везе са практичним животом. Лажу вас! Не пропада један човек и не зауставља се на путу свога успона зато што је превише идеалиста, него зато што је престао то да буде.

Говорио сам: Верујте у победу добра, добро је јаче од зла, зло може моментано и да успе, али трајан успех постиже се само на путу добра, на путу идеализма.

То што сам ја говорио, госпође и господо, својим ученицима сигурно сте и ви говорили. И ви сте, као наставници, упућивали омладину тим путем. Али ако је омладина недовољно послушала ваше речи, улица је била ту и све оно око ње што је те ваше речи потирало.

Морам једно да признам: Врло је тешко бити учитељ, васпитач. То је, можда, најтежи и најодговорнији позив који постоји. Некада је тај позив обављао и носио титулу учитеља један Сократ, један Платон, један Христос.

Бити учитељ, васпитач, најтежи је и најсветији позив. Ми добијамо децу са још неисквареном душом. Печат који ми тим душама у њиховим раним годинама ударимо често је печат који ће трајати читавог живота. Огромна је одговорност наставничког и васпитачког позива. Али зато и друштво, које нам тако деликатан посао поверава, да одгајамо омладину, подмладак једнога народа, морало би другојаче да се понаша према нама. Држава је дозволила да тај сталеж буде недовољно награђен. И онда су се још чудили зашто је овај или онај наставник био приморан да поред својих часова у школи даје приватне часове. Не знају они који нису јели наставнички хлеб, колико је то давање приватних часова горак посао, пун понижења. И уместо да онима који одгајају подмладак једнога народа одаду своје признање, они су о нама, наставницима, говорили са ниподаштавањем. Ми им можемо сад одговорити: Оно што сте сејали, то вам је и никло!

Данас није моменат да ми наставници тражимо некакво специјално признање, или да постављамо некакве захтеве. Ми то и не чинимо.

Али, видите, у овој нашој дубокој народној несрећи опет смо ми, просветни радници, ти, који тражимо пут којим ћемо извршити наш народни препород. Ја сам дубоко уверен да ће просветни радници први извршити тако потребну ревизију вредности и да ће први, било то склопчано са не знам каквим жртвама, савесно вршити свој позив и испунити своју дужност. И зато што имам ту веру, ја сам имао смелости да вас данас позовем на овај састанак и да вам упутим ово неколико речи. Спашћемо ми српски народ, ако треба и против његове воље! Јер смо дубоко уверени у животну снагу српскога народа, јер верујемо у његову мисију у овом делу света.

На крају хоћу да вам речем још и ово: Да бисмо испунили ово обећање које сам у ваше име упутио читавом народу, ја вам, као Министар просвете и као ваш старешина, поручујем ово: Нека сваки онај из наших редова који није достојан, или који не осећа у себи снагу да прими терет нашег националног препорода, нека тај иде сам из наших редова и нека не чека да га путем власти, или ради заштите достојанства нашег сталежа, ми искључујемо!

О УНИВЕРЗИТЕТСКОЈ РЕФОРМИ¹⁾

Нова Уредба о Универзитету рађена је, и то треба нагласити, једино и искључиво према нашим потребама и нашим приликама. Њом се ишло за тим да се, с једне стране, универзитетским наставницима омогући да се искључиво посвете науци и свом наставничком раду, а с друге стране, да се заведе лична одговорност и слушаца и наставника.

У вези са овим ректор и професори растерећени су свих оних административних послова, који са њиховим научним и наставничким радом немају никакве везе. Због тога Уредба предвиђа једног административног директора, који ће имати да се бави администрацијом, управљањем задужбинама, дисциплином и редом на Универзитету. Ректор и универзитетски наставници, растерећени овога баласта, моћи ће бити оно што стварно треба да буду: духовни вођи Универзитета и универзитетске омладине.

Крај свих ових разграничења власти Београдском универзитету остављена је новом Уредбом већа аутономија него што је има и један универзитет у Европи. Њом се гарантује слобода науке, али је истакнуто да је циљ Универзитета у првоме реду изграђивање националне културе.

Друга важна реформа у овој Уредби тиче се избора наставника на Универзитету. Досада је, по ста-

¹⁾ „Ново време“ од 25-X-1941 г.

ром Закону, Универзитетско веће бирало универзитетске наставнике. То Веће претстављало је скуп свих редовних професора, чији је број прелазило стотину. У тако великом телу, састављеном са свих факултета, бирани су наставници за поједине факултете. Техничари су бирали филозофе, правници ветеринаре и обрнуто. Овакво бирање је било неприродно и недовољно стручно.

Новом Уредбом избор наставника за поједине факултете преноси се на саме факултете. Тако ће, техничари бирати сами себи нове колеге, као и остали факултети, и одговарати за њихов избор. На овај начин биће онемогућено стварање клика, које су при избору поступале по рецепту: „Биће изабран ваш кандидат на том факултету, ако изаберете на оном нашег“. Благодарећи томе, на Универзитету се зацарио непотизам, тако да на једном те истом факултету имамо по неколико блиских рођака редовних професора.

Наставници Универзитета, по новој Уредби, не ће се моћи бавити приватном зарадом и пословима, при чему је неким од њих универзитетска титула служила само као средство за успешно вођење њихових приватних предузећа. Дозвољава се само да се на Медицинском и Техничком факултету могу универзитетски наставници бавити приватном праксом само у границама конзилијарне праксе, експертизе и ординације, но с тим, да од тога њиховог приватног рада не сме трпети њихова наставничка делатност. Тај приватан рад не сме узети вид сталног занимања у циљу зарађивања, како изрично стоји у овој Уредби. За оне пак наставнике, који се буду одликовали нарочитим научним радом и наставничком делатношћу предвиђа се специјалан додатак, који до сада није постојао.

У жељи да своје рођаке и пријатеље доведу на Универзитет, створане су многе паралелне катедре, које су опет дељене на излишне помоћне катедре и

предмете, тако да је дотична научна дисциплина тиме губила своју органску целину, а студенти преоптерећивани материјалом, који нису могли како ваља самовладати. И ту ће бити извршено свођење на праву, потребну мору. Било је и паралелних научних института и лабораториума, прескупих и за једну Југославију, а камо ли за данашњу Србију. И ту ће се завести рационализација.

Предвиђено је да су професори Универзитета не само научници већ и васпитачи, одговорни за своје ученике. Асистенти и доценти добиће групе студената, а чијем ће се развоју и напретку морати лично старати.

И за студенте су предвиђене мере одговорности. Нико неће моћи бити такозвани вечити студент, већ ће морати на време полагати своје испите, иначе ће губити право да се зове академски грађанин.

У циљу одабирања студената, одиста способних да прате науку, заводе се, поред гимназиске матуре, пријемни испити на Универзитету. Досада се огромна маса уписивала на Универзитет, а поразна мањина га свршавала. У доба наших партиско-политичких режима довољно је било да се неко упише на Универзитет, па да добије државну службу. Са даљим школовањем, наравно, било је свршено, али је зато наша државна администрација препуна несвршених и недоучених људи. За студенте, који се буду одиста посветили науци и школи, учиниће се све да се њима омогући несметано школовање.

Ова реформа иде за тим да се поврати пољупљани углед све наше највише научне и васпитне установе и да је стави у службу народа. Сваки онај који не буде достојан да остане на Универзитету, неће ни остати. У ту сврху Уредба даје пуну власт Министру просвете да именује прве професоре обновљеног Универзитета.

Када буду створене здраве прилике на нашем Универзитету, онда студенти неће имати разлога да

буду незадовољни и да одлазе у рушилачки табор. Онда ће њихови наставници и универзитетска управа имати пун ауторитет и уживати пуно поштовање својих ученика.

На крају ваља истаћи ово: Само национално исправним наставницима и студентима биће места на Београдском Универзитету.

РЕЧ РОДИТЕЉИМА¹⁾

Обраћам се и вама родитељима, јер сте ви ти који васпитавате своје синове и кћери не само пре но што их поверите школи, већ их васпитавате и у току њиховог школовања. Да би васпитање ваше деце било правилно и успешно неопходно је потребно да постоји склад између школског и домаћег васпитања. Родитељски дом не сме рушити оно што школа гради, ни обрнуто. Домаће васпитање је можда још важније од школског, јер се с правом каже: тај и тај је образован човек, али му недостаје „домаће васпитање“. Тиме, наравно, хоће да се каже да му недостаје добро домаће васпитање.

Многи родитељи, на жалост, не знају ни основна начела доброг васпитања, те се отуда често и нехотице претварају у непријатеље своје сопствене деце, за коју су иначе готови све да жртвују. Једна од тих основних васпитних истина јесте та, да са васпитањем детета треба почети од оног тренутка кад се роди. Навике које оно у првим месецима и годинама стекне остају каткада за цео живот. Многи родитељи то не знају, те не пазе шта пред децом говоре, мислећи да су она одвећ мала да то схвате. Она у том тренутку можда одиста нису способна да схвате, али су способна да запамте. Тако могу лакомислено изговорене речи начинити доцније праву пустош у дечјој души.

Родитељи, пазите нарочито на то да се не препирете пред својом децом. Ваша распра, често плод

¹⁾ Говор одржан на београдском радиу 28 октобра 1941.

тренутног расположења, оставиће на децу утисак као да између вас постоји трајна неслога. То ће, међутим, поткопати код деце ваш ауторитет, без кога нема и не може бити правог васпитања.

Мајке, дижите ауторитет оца јер ће деца онда и вас више поштовати! Понашајте се према своме мужу онако, као што бисте желеле да се ваша будућа снаја понаша према вашем сину. Што су се тако понашале, српске су мајке наше племе одржале. Не дозвољавајте рођацима и гостима да вашој деци упућују оно глупаво питање: кога више воли, тату или маму. Нити сами делите децу на татину и мамину. Деца су ваша, заједничка.

Родитељи, нарочито пазите на то како кажњавате своју децу! Ако је један родитељ, отац или мајка, дете казнио, онда онај други ни у ком случају не сме се пред дететом стављати на његову страну, чак ни онда кад је дете неправедно кажњено. Ако треба да се по томе објасните, објашњавајте се насамо! Пазите нарочито кад деци претите: претња без последица често негативно утиче. Ако је дете већ криво, онда мора бити одмах и кажњено.

Не мазите одвећ своју децу! Где су родитељи строги, ту су обично деца добра. Ако децу одвећ мазите, она ће постати непослушна, разуздана, што каткада може довести до тежих телесних и душевних обољења. Ако одмах задовољавате сваку дечју ћуд, ако детету испуњавате сваку његову жељу, онда ћете га врло рђаво спремити за будући живот, у коме ће оно наићи на тешкоће, на напоре, на борбу.

Учите децу још од малена реду и раду! Нека никада не буду без икаквог занимања. Најбоље да буду што мање са одраслима, а што више са себи равнима. Пазите, наравно, са каквом се децом друже. Најбоља су деца у породицама где има више деце. Систем једног или два детета није добар ни за децу ни за родитеље. Познавао сам мајке које су сишле с ума кад су свога јединца пре времена изгубиле. Кад би број деце одиста зависио само од социјалних

и економских разлога, онда не би највише деце било баш код сиротиња.

Ако су вам деца већ дорасла за школу, не дозвољавајте да иду на игру пре но што сврше своје усмене и писмене домаће задатке. Најбоље је да свакога дана у исти час почињу да уче. Контролишите да ли она стварно раде.

Будите нарочито обазриви шта пред децом говорите о њиховим наставницима. Не верујте олако деци кад се жале на неправедно оцењивање од стране наставника. Она обично тиме хоће да прикрију свој сопствени нерад. Не чекајте да ваше дете добије слабу оцену, па да се тек онда заинтересујете код његових наставника како учи. Контролишите то благовремено!

Данас су нашем народу више него икада потребни рад и самодисциплина. Само то нас као народ може спасти и одржати. Зато још од малена упућујте своју децу тим путем. Упућујте своју децу да воле свој народ и своју земљу. Без отаџбине нема никоме од нас живота.

Упућујте их да поштују старије, да се боје Бога, да поштују Његове законе. Одвраћајте их од рушилачког пута, јер нерад и хаос никад никоме добра нису донели. Ако су вам синови и кћери већ поодрасли, будно мотрите с ким се друже и састају, шта читају и причају. Знајте да на њих вребају мрачне силе, које и њих и вас могу довести до одговорности.

Само сложним и исправним радом дома и школе моћи ћемо нашу омладину упутити правим путем. А све наше данашње тегобе, муке, патње и борбе немају други циљ до тај, да нашој деци обезбедимо живот и будућност. То ћемо најбоље постићи тако, ако их како ваља упутимо и спремимо за живот и његове задатке.

ПРОТИВ БИРОКРАЦИЈЕ!¹⁾

Бирокација је наше највеће зло. Она се поставила између народа и државе. Уместо да служи народу, она замишља да она претставља државу. Оно наше: „Дођите сутра!“ — то се мора искоренити. Мора се завести лична одговорност сваког чиновника.

Бирократа мисли да је све урадио кад је написао акт, учинио претставку. Шта ће даље бити, мало га се тиче. Он мисли да је тиме скинуо са себе одговорност. На пример, у питању је оправка зграда. Акт је послат, а зграда, државна зграда, још се увек не оправља. Бирократа не ургира ствар. Да је његова лична зграда у питању, он се наравно не би тако понашао. Зато ја стално понављам својим чиновницима да увек траже моју интервенцију. Ако је некад која важна ствар запела услед административних тешкоћа, морају ме одмах и хитно обавестити. Ја сам ту да ауторитетом свога положаја отклањам тешкоће. О стварима које добро иду не морају ме извештавати; али о стварима које запињу, морају ме увек и на време обавештавати, иначе ћу их лично чинити одговорним.

Ја сам одговоран за све који су испод мене, до последњег ученика основне школе. Али су зато и моји начелници одговорни за све испод себе. Уколико је ко на вишем положају, утолико је, његова одговорност већа. Само у овом духу моћи ћемо одговорити својим дужностима према народу и држави.

¹⁾ Из изјаве објављене у „Обнови“ од 25 јула 1941 г.

РЕФОРМЕ У НАШОЈ ПРОСВЕТНОЈ ПОЛИТИЦИ¹⁾

На подручју наше просветне политике као и у осталим гранама нашег народног и државног живота владао је неплански рад, који је био далеко од стварних народних потреба. Школе су отворане не по напред смишљеном програму, већ случајно, на захтев појединих градова или група грађана. Гимназије су ницале једна за другом, јер родитељи нису знали шта ће са децом дораслом за школовање. Тако је Министарство просвете место да оно узима иницијативу за отварање школа било стварно у пасивној улози и министри су се поводили за захтевима и жељама својих бирача, а не за стварним државним и народним потребама. Што је најгоре, у Министарству просвете не постоји ни једно одељење, које би проучавало наше опште просветне проблеме и које би водило потребну школску статистику. Тако се могло десити то да ми добијемо велики број људи који су свршили гимназију, а један део од њих и Универзитет, док су пољопривреда и занатство били запостављени, а у индустрији имамо туђинце као квалификоване раднике. Државна администрација претрпана је недоученим људима, махом свршеним матурантима, који су само успели да се упишу на Универзитет, али не и да га сврше.

¹⁾ „Наша борба“ од 26 октобра 1941.

Реформа Главног просветног савета

За овакво схватање поред наведеног партизанства кривица лежи у томе што у нашој држави није постојало ни једно тело, које би се бавило проблемима опште просветне политике. Поред Министарства просвете и Министарства пољопривреде и трговине, и још нека друга водила су своју школску политику и имала своје школе. При Министарству просвете постојало је једно тело, које би бар по своме називу, требало да се бави проблемима опште просветне политике, а то је Главни просветни савет.

Међутим, по своме саставу и по пословима којим се бавио он је био далеко од тога. Главни задатак Главног просветног савета састојао се у прегледању и одобравању школских уџбеника. Преглед уџбеника био је везан за велике хонораре, тако да се развила једна недостојна трговина, у којој су лавовски део односили приватни издавачи, а на штету ученичких родитеља и, што је још горе, на штету јединства духа наставе. Уџбеници су се сваки час мењали; наставницима је било остављено на вољу којим ће се уџбеником служити, тако да би ученик прелазећи из гимназије у гимназију, или самом променом наставника у току школске године, морао да купује нове уџбенике, а да и не говоримо о томе да су ови уџбеници били прескупи и да су стварани и за предмете за које нису били потребни.

Зато једна од главних рефорама која се сада спрема у Министарству просвете јесте реформа Главног просветног савета. По мојој замисли Главни просветни савет у будуће састојаће се од претставника свих стајежа, корпорација, високих просветних и научних установа, тако да буде у стању прикупљати податке о стварним просветним потребама нашег народа и да тако, као саветодавни орган Министров, буде јемство за кон-

тинуитет просветне политике. Главни просветни савет састајао би се на своје пленарне седнице два пута годишње, док би његове секције радиле перманентно, а његов извршни орган био би реформисано Наставно одељење Министарства просвете.

Реформа Државне штампарије

Доживели смо за прошлих двадесет година праву духовну катастрофу. Издавачка делатност, својим најглавнијим делом, није била у нашим народним рукама. Књиге, супротне нашем народном духу и националним традицијама, издаване су са циљем било материјалног богаћења, било завођења нашег народа и омладине, при чему су рушене наше националне светиње. Доживели смо срамоту, да наше село није имало шта да чита. Оно није могло набавити скупоцена издања приватних издавача. Разни просветни фондови, који су се налазили готово при сваком Министарству, вештим начином пресипани су у џепове приватних издавача, а народ није могао да дође чак ни до народне песме, која би била издата у књизи по цени њему доступној.

Реформа народног просвећивања

Право народно просвећивање мора бити један од најглавнијих задатака Министарства просвете. Већ су основани аналфабетски течајеви за одрасле. Али то неће бити довољно. Мора се при свакој школи основати народна читаоница којом ће руковати један од учитеља. Сеоски учитељи мораће постати стварни народни учитељи. За њихово унапређивање неће бити довољан само њихов успех у школи, него и њихов рад на културном подизању средине у којој живе.

Реформа средњих школа

Средње школе морају се свести на стварно потребан број. У њима се мора јасно оделити нижи те-

чај од вишег, тако да у овај доспевају само они, који су стварно способни да се припреме за универзитетске студије. Али ни ниже гимназије нису нам потребне у оволиком броју како сада постоје. Мораће се место њих отворати грађанске школе, занатске, пољопривредне, ниже техничке и друге.

Али сва ова реформа остаће чисто механичка, ако се у средње школе и нижег и вишег течаја не унесе нов дух, који ученика има научити стваралаштву и раду, као основним националним и социјалним дужностима. Школа не сме бити вербалистичка, већ мора ученике оспособити за стварни живот и рад. Она не сме бити фабрика диплома, а неће бити довољно ни то да ученике само оспособи за њихову будућу професију, она га мора научити да та његова будућа професија има да буде стављена у службу народне заједнице.

Свако од нас мора у свом раду да има пред очима опште добро изнад свог личног добра. Само по општој корисности рада додељиваће се и награда.

ИЗЈАВА О ПРОСВЕТНОЈ РЕФОРМИ¹⁾

У чему се, господине Министре, састоји данашња просветна реформа?

— Циљ данашње просветне реформе, на којој се интензивно ради, јесте у томе да се образовање и васпитање наше омладине у првом реду прилагоде нашој српској стварности. То значи, да се српска омладина има васпитавати у духу наших народних традиција, а образовати у духу народних и државних потреба. Школе и школски програми имају се тако преудесити, да раде на остварењу идеалног типа српског младића и српске девојке. Од безбојног интернационалног типа наш су народ и наша земља имали само штете, а од њега ни општечовечанска култура није имала, нити је могла имати какве користи.

По Вашем мишљењу је, дакле, стварање народне културе врховни задатак свега васпитања и образовања?

— Сасвим тачно. За мене је дух једног народа највећа реалност. Само је оно стваралаштво право стваралаштво, које омогућује да тај дух дође до свога изражаја. Није то случајност што је и данас, после века и по нашег савременог културног рада и стварања, највеће и најбоље било и остало оно, што је у народном духу створено: наша

¹⁾ „Ново Време“ од 2-XII-1941 г.

народна поезија, наше фреске, Његошев Горски Вијенац.

Од подражавања онога што је туђе нема користи ни онај који подражава, ни онај који је подражан. Највећа заблуда наших тзв. просветитеља била је у томе, што су порицали постојање наше народне културе. Они су бркали појам културе са појмом цивилизације. То су, међутим, две разне ствари. Ми смо сигурно у цивилизацији заостали за другим западно-европским народима, али наша патријархална култура била је на врло високом ступњу. То што смо њу лака срца одбацили, то нам се горко осветило и данас нам се још свети.

У чему се примећује да смо одбацили своју народну културу?

— То се види на свим странама: у породици, у друштву, у држави. Наша патријархална култура била је заснована на хришћанским, духовним основама. У њој се знало: шта је добро, а шта зло; шта је право, а шта није; ко је старији, а ко млађи. Јединка није живела само за себе, већ је признавала изнад себе: породицу, друштво, народ, државу. Индивидуалистичка и материјалистичка схватања 19 века унела су пометњу у наш народни дух. Зато је устајао син на оца, брат на брата. Зато је свако говорио само о својим правима, а није хтео да зна за дужности. Наша индивидуалистичко-материјалистичка школа можда је и образовала ум, али није стварала карактере.

Нашој се школи пребацује да је вербалистичка. Шта имате на то да приметите, господине Министре?

— Тај је приговор оправдан. На методiku у настави обраћала се недовољна пажња. Кривица за то лежала је како у недовољно методској припреми будућих наставника на универзитету, тако и у типовима и програмима самих средњих школа. Реформом Универзитета онај први недостатак биће отклоњен, а овај други от-

клониће се реформом средње школе, која је такође у току. Управо, будуће образовање наше средњошколске омладине неће више бити, као што је данас, без система и плана. Данас се просветна политика не води са једног места. И Министарство народне привреде и Министарство пољопривреде и исхране има своје школе и своју школску политику. Кад се просветна политика буде водила са једног места, онда ће се моћи тачно успоставити какве су нам школе, који типови школа и у ком броју потребни. Ми данас, на жалост, немамо ни тачну статистику у том погледу. Тако се могло десити да имамо неупослени интелектуални пролетеријат, док на другој страни немамо стручне људе за многе гране нашег привредног и државног живота. Кад се са једног места буде управљало образовањем и васпитањем наше омладине, онда ће, што је још важније, омладина моћи бити надахнута једним јединственим националним духом.

Каква ће бити будућа улога наставника?

— Да би наставници одговорили своме задатку, мораће у првом реду постати свесни одговорности која на њима лежи. Либералистичко-демократска распојасаност стварала је код нас тип неодговорног човека. На место тога мораће се завести, и заводи се већ, лична одговорност сваког јавног радника, сваког државног чиновника, па и сваког наставника. До сада је та одговорност, уколико је постојала, била само на папиру. Није довољно да наставник буде само стручно спреман, већ он мора бити исто тако добар методичар и добар педагог. Он мора волети свој позив и своје ученике. Он мора својим ученицима у сваком погледу служити као узор, јер се личним примером далеко јаче утиче неголи речима. Зато се наставнички редови морају прочистити од свих негативних појединаца.

Каква је улога наставника ван школе?

— Наставници морају пре свега вас поставити што тешњи додир са оним другим васпитним фактором: са ђачким родитељима. Родитељски дом и школа морају се допуњавати и ићи у истом смеру. Њима обома мора бити идеал да одгаје такав народни подмладак, који ће у раду и стваралаштву гледати смисао свог живота. Школска заједница је народна заједница у маломе. У њој мора нестати класних и других разлика и подвојености.

Кад буде било могућно, завешће се истоветна одећа за све ученике. Завешће се и ђачка служба рада, у којој ће сваки под једнаким околностима живети и радити. То ће омогућити стварање позитивне социјалне личности. Наставници ће и овде имати да одиграју важну улогу.

Каква је улога наставника у раду на општем на родном просвећивању?

— На наставницима, нарочито на учитељима, лежи важан задатак да раде на просвећивању најширих народних слојева. Већ је у току планско одржавање аналфабетских течајева. При школским одборима створени су нарочити отсеци за народно просвећивање. Учитељи су такође и књижничари народних читаоница. Са реорганизацијом Коларчевог народног универзитета омогућиће се и планско стварање народних универзитета у земљи.

У Министарству просвете готов је пројекат нове организације Државне штампарије. У њој се предвиђа и издавачки отсек, који ће поред издавања уџбеника издавати и друга потребна популарна издања. Кад напролеће буде довршена нова зграда Државне штампарије, која пружа ванредне могућности, онда ће се моћи приступити овом планском државном издавачком раду. Тако ће се створити добра и јевтина књига, која је нашем народу тако потребна.

А шта ће се урадити на културно-просветном подизању нашег градског становништва?

— И граду треба пружити добру и јевтину књигу. Наши писмени људи недовољно читају. Управо, немају навику да сем новина, ишта друго читају. Намеран сам да при Народној библиотеци створим и тзв. позајмну библиотеку. Таква библиотека постоји већ при Министарству просвете за унутрашњост. Народна библиотека ће у будуће морати тражити своје читаоце. Руси у Београду имају неколико таквих позајмних библиотека, које одлично раде. Услед ужурбаног темпа данашњег живота читалац не стиже да иде у читаонице. Позајмном библиотеком жељена књига доносиће му се на ноге, у стан. То није ни мало тешко организовати.

Тиме ће се код нашег света створити потреба за књигом. Кад се то буде десило, онда ће поћи боље и нашим писцима. Данас се код нас и најбоље књиге штампају у невероватно малом броју примерака. Наш национални понос налаже нам да се тај број повећа. То ће дати полета нашим књижевницима и писцима да пишу и стварају. А један народ своје место у вечности једино и обезбеђује својим књижевним и уметничким стваралаштвом. Све друго је пролазно, трошно и подложно заборау.

ЦЕНА 2— ДИНАРА